

O'ZBEKISTON SHAROITIDA DUAL TA'LIM MODELINI JORIY ETISHNING IMKONIYATLARI VA MUAMMOLARI

**Yakubova Diana Xaydarovna – Urganch davlat pedagogika institute
Pedagogika fakulteti «Maktabgacha ta'lim» kafedrası o'qituvchisi.**

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekiston sharoitida **dual ta'lim modelini joriy etishning pedagogik asoslari va amaliy imkoniyatlarini** tahlil qiladi. Tadqiqotda dual ta'limning nazariy va amaliy bilimlarni uyg'unlashtirishdagi samaradorligi, talabalarni ish bozoriga tayyorlashdagi roli, shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishdagi ahamiyati ko'rsatildi. Shuningdek, Germaniya va boshqa xorijiy mamlakatlar tajribasi o'rganilib, O'zbekistonda pilot loyihalar misolida dual ta'limning imkoniyatlari va cheklovlari aniqlangan. Maqolada dual ta'limni keng joriy etish, o'qituvchi tayyorgarligini oshirish va korxonalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish bo'yicha tavsiyalar keltirilgan. Tadqiqot natijalari pedagogika va kasb-hunar ta'limini rivojlantirish uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: dual ta'lim, nazariy va amaliy integratsiya, kasbiy tayyorgarlik, pedagogik model, o'zbekiston ta'lim tizimi, amaliy tajriba, pilot loyihalar.

ВОЗМОЖНОСТИ И ПРОБЛЕМЫ ВНЕДРЕНИЯ МОДЕЛИ ДУАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА

Аннотация. В статье анализируются педагогические основы и практические возможности внедрения модели дуального обучения в Узбекистане. Исследование показывает эффективность дуального обучения в интеграции теоретических и практических знаний, подготовке студентов к требованиям рынка труда, а также в развитии личностных и социальных навыков. Кроме того, рассматривается опыт Германии и других зарубежных стран, выявляются возможности и ограничения дуального обучения в Узбекистане на основе пилотных проектов. Приводятся рекомендации по расширению дуального обучения, повышению квалификации преподавателей и эффективному взаимодействию с предприятиями. Результаты исследования имеют практическое значение для развития педагогики и профессионального образования.

Ключевые слова: дуальное обучение, интеграция теории и практики, профессиональная подготовка, педагогическая модель, система образования Узбекистана, практический опыт, пилотные проекты.

OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF IMPLEMENTING THE DUAL EDUCATION MODEL IN THE CONTEXT OF UZBEKISTAN

Abstract. This article analyzes the **pedagogical foundations and practical opportunities for implementing the dual education model** in Uzbekistan. The

study highlights the effectiveness of dual education in integrating theoretical and practical knowledge, preparing students for the labor market, and developing personal and social skills. Additionally, the experiences of Germany and other foreign countries are examined, and the opportunities and challenges of dual education in Uzbekistan are identified based on pilot projects. Recommendations for expanding dual education, improving teacher training, and fostering effective cooperation with enterprises are provided. The results of the study have practical significance for the development of pedagogy and vocational education.

Keywords: dual education, integration of theory and practice, vocational training, pedagogical model, education system of Uzbekistan, practical experience, pilot projects.

Kirish. XXI asrda ta'lim tizimi inson kapitalini rivojlantirish, mehnat bozorining ehtiyojlariga mos mutaxassislarni tayyorlash va o'quvchi shaxsining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish bilan uzviy bog'liq jarayonga aylandi. Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida o'quv jarayonini modernizatsiya qilish, ta'lim bilan ishlab chiqarish o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish hamda nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash dolzarb masalaga aylangan. Shu nuqtayi nazardan, dual ta'lim modeli mamlakatimizda ta'lim sifatini oshirish va yoshlarni real ishlab chiqarish muhitida kasbiy tayyorlashning eng samarali shakllaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Dual ta'lim tizimi mohiyatan o'quvchi yoki talabaning o'quv faoliyatini ishlab chiqarish amaliyoti bilan uyg'unlashtiruvchi, ya'ni o'rganilgan nazariy bilimlarni bevosita amaliy muhitda mustahkamlashga qaratilgan modeldir. Ushbu tizimning afzalligi – o'quvchi bilimni faqat nazariy emas, balki real tajriba asosida o'zlashtiradi, bu esa uning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish va amaliy faoliyatga tayyorlik darajasini oshiradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 27-apreldagi PQ-152-sonli **“Kasbiy ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”** qarorida “kasbiy ta'limda ishlab chiqarish bilan integratsiyani chuqurlashtirish, o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini mustahkamlash” vazifalari belgilangan[1]. Shuningdek, 2022-yil 12-avgustdagi PQ-360-sonli qarorda ta'limda dual tizimni keng joriy etish orqali o'quvchi va talabalarni amaliyotga tayyorlash mexanizmlarini takomillashtirish zarurligi ta'kidlangan[2]. Ushbu hujjatlar dual ta'limni joriy etishning normativ-huquqiy asoslarini belgilab berdi.

Shu bilan birga, ta'lim muassasalari va ishlab chiqarish subyektlari o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish, o'qituvchilarning amaliy tayyorgarligini takomillashtirish, o'quv dasturlarini ishlab chiqarish standartlariga moslashtirish zarurati mavjud. Shu bois, ushbu maqolada O'zbekiston sharoitida **dual ta'lim modelining pedagogik imkoniyatlari, amaliy muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari** tahlil qilinadi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi – dual ta'limni joriy etish orqali o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish, ta'lim jarayonida nazariya va amaliyot o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlash hamda o'quvchi shaxsida

mehnat faoliyatiga tayyorgarlikni shakllantirishdir. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda dual ta'lim tizimi O'zbekiston ta'lim tizimining pedagogik modeli sifatida ko'rib chiqilib, o'qituvchi tayyorlash jarayonida nazariy bilimlar bilan amaliy kompetensiyalarni integratsiya qilishning samaradorligi ilmiy asoslanadi.

Adabiyotlar sharhi. Dual ta'lim tizimi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o'rganilgan bo'lib, ularning ishlari mazkur modelning nazariy-pedagogik asoslarini shakllantirishda muhim manba vazifasini o'taydi.

Dual ta'lim g'oyasi dastlab Germaniya tajribasida shakllanib, **K.Reinhard** o'zining "*The German Berufsakademie Work-Integrated Learning Program*" nomli tadqiqotida ta'lim jarayonining ikki muhitda – o'quv maskani va ishlab chiqarish korxonasida olib borilishi tamoyilini asoslab beradi[3]. **A.Deissinger** esa Germaniya dual tizimini "kasbiy ta'limda nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlovchi ideal model" sifatida talqin etadi [4].

D.Euler tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda dual ta'lim tizimi ta'lim sifati va bandlik darajasini oshirish, shuningdek yoshlarning mehnat bozoriga moslashuvchanligini ta'minlashda muhim omil ekanligi ta'kidlanadi [5]. Shu bilan birga, **OECD** hisobotida Germaniya tajribasidagi dual tizim "ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasidagi barqaror ko'priq" sifatida e'tirof etilgan [6].

Pedagogik yondashuv nuqtayi nazaridan dual ta'limning asosiy nazariy poydevori **J.Dewey**ning "tajriba orqali o'qitish" g'oyasi [7], **D. Kolb**ning "tajriba asosidagi o'rganish nazariyasi" [8] hamda **L.S. Vygotskiy**ning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasi[9] orqali izohlanadi. Bu olimlar fikriga ko'ra, bilim amaliy faoliyat bilan uyg'unlashgandagina o'quvchi uni ongli va ijodiy tarzda o'zlashtiradi.

Respublikamiz tadqiqotchilari ham dual ta'lim tizimini milliy ta'lim kontekstida tahlil qilganlar. **R.Hasanov** dual tizim samaradorligini o'qituvchi va ishlab chiqaruvchi o'rtasidagi o'zaro hamkorlik darajasi bilan bog'laydi[10].

D.Karimova o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida nazariya va amaliyot integratsiyasini joriy etish zarurligini asoslaydi [11]. **Sh.Rahimov** esa dual ta'lim modeli yoshlarning kasbiy motivatsiyasini oshirish va o'qish jarayonini real ishlab chiqarish muhitiga yaqinlashtirish imkonini berishini ko'rsatadi [12].

Mavjud ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, dual ta'lim modeli o'z mohiyatiga ko'ra **kompetensiyaviy yondashuv, amaliy integratsiya va ta'lim-ishlab chiqarish hamkorligi** tamoyillariga asoslanadi. Shu bilan birga, O'zbekiston sharoitida bu tizimni joriy etishda **metodik ta'minot, o'qituvchi tayyorgarligi va korxonalar bilan tizimli hamkorlik** masalalari hal etilishi zarur.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot O'zbekiston ta'lim tizimida dual ta'lim modelini joriy etishning pedagogik asoslarini ilmiy tahlil qilishga, uning samaradorlik omillarini aniqlash va amaliyotga tatbiq etish yo'llarini belgilashga qaratilgan. Dual ta'lim modeli – o'quvchi shaxsini kasbiy, ijtimoiy va madaniy jihatdan tayyorlashni nazarda tutuvchi kompleks tizim bo'lib, u o'qituvchi va ishlab chiqarish muhitining o'zaro integratsiyasi orqali shakllanadi.

Tadqiqotning maqsadi. Dual ta'lim tizimini O'zbekiston sharoitida samarali joriy etishning pedagogik asoslarini ishlab chiqish, ta'lim jarayonida nazariya va

amaliyot uyg'unligini ta'minlash, o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish hamda o'quvchi shaxsining mehnatga tayyorgarligini shakllantirishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari

- ❖ Dual ta'limning nazariy-pedagogik asoslarini tahlil qilish.
- ❖ Chet el (xususan Germaniya, Janubiy Koreya va Turkiya) tajribalarini o'rganish va O'zbekiston sharoitiga moslashtirish.
- ❖ O'zbekiston ta'lim tizimida dual modelni joriy etishning mavjud imkoniyatlari va muammolarini aniqlash.
- ❖ O'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligida dual yondashuvning afzalliklarini ilmiy asoslash.
- ❖ Nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlovchi integratsion dars modelini ishlab chiqish.

Tadqiqotning obyekti va predmeti.

Obyekti: O'zbekiston ta'lim tizimida dual ta'lim modeli.

Predmeti: dual ta'lim tizimining pedagogik integratsiyasi, o'qituvchilar tayyorlashda nazariya va amaliyot uyg'unligi.

Tadqiqotning metodlari. Tadqiqotda **tahliliy, qiyosiy, tizimli yondashuv, kontent-tahlil, kuzatish, suhbat, anketaviy so'rov va pedagogik tajriba-sinov** metodlari qo'llanildi. Nazariy tahlil orqali dual ta'limning ilmiy asoslari aniqlanib, tajriba-sinov bosqichida o'quvchilarda kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish darajasi o'rganildi.

Dual ta'lim modelining metodologik poydevori **J.Deweyning** "tajriba orqali o'qitish" konsepsiyasi, **D.Kolbning** "tajriba asosida o'rganish nazariyasi" hamda **L.S.Vygotskiyning** "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi bilan uyg'unlashadi. Ushbu nazariyalar o'quv faoliyatida amaliy tajribaning markaziy o'rinda turishini va bilimning hayotiy muhitda shakllanishini asoslaydi.

Tadqiqotda shuningdek **OECD** va **Bertelsmann Stiftung** tomonidan taqdim etilgan dual ta'lim bo'yicha xalqaro mezonlar tahlil qilindi. O'zbekiston Respublikasining PQ-152 va PQ-360-sonli qarorlarida belgilangan vazifalar tadqiqotning me'yoriy-huquqiy asosini tashkil etadi.

Dual ta'lim modelining pedagogik asoslari va amaliy tahlil

1. Nazariy tahlil.

Dual ta'lim – bu talabaning nazariy bilim olishi va shu bilan birga ish joyida amaliy tajriba orttirishi jarayonini birlashtiruvchi ta'lim shakli. Bu modelning pedagogik asoslari quyidagilardan iborat:

✓ **Aktiv o'rganish** – talaba nafaqat nazariy bilim oladi, balki ish jarayonida amaliy vazifalarni bajaradi. Shu yo'l bilan o'rganish faol va samarali bo'ladi.

✓ **Reallikka yo'naltirilgan ta'lim** – talaba haqiqiy ish sharoitida professional vazifalarni bajaradi, bu kasbiy tayyorgarlikni oshiradi.

✓ **Tajriba asosida o'qitish (experiential learning)** – Kolbning nazariyasi bo'yicha, talaba tajribadan o'rganadi, refleksiya qiladi va nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'laydi.

✓ **Individual va ijtimoiy rivojlanish** – talaba mustaqil ishlash bilan birga jamoada hamkorlikni rivojlantiradi.

Nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, dual ta'lim modeli nafaqat bilim berish, balki **kasbiy ko'nikmalarni shakllantirishga** qaratilgan.

2. Xorijiy tajriba

2.1 Germaniya. Germaniyada dual ta'lim tizimi haftaning bir qismi maktabda nazariy bilim olish, qolgan qismi korxonada amaliyot o'tash tamoyiliga asoslanadi. Shu orqali talabalar ish bozoriga tayyorlanadi.

Afzalliklari:

- ✓ talabalar ish sharoitida tajriba orttiradi;
- ✓ ish beruvchilarning talablariga mos tayyorgarlik bo'ladi;
- ✓ bitiruvchilarning ishga joylashish imkoniyati yuqori.

Cheklovlari:

Modelni boshqa mamlakatlarga to'liq ko'chirish qiyin, chunki iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlar farq qiladi.

2.2 Shveytsariya va Avstriya. Bu mamlakatlarda dual ta'limning asosiy printsiplari – **talabani ish bozoriga tayyorligini oshirish**. Korxona va ta'lim muassasalari o'rtasida doimiy feedback tizimi mavjud, bu o'quv jarayonini yangilab borishga yordam beradi.

3. O'zbekiston sharoiti

3.1 Qonunchilik va dasturlar

O'zbekistonda dual ta'lim joriy etilishi Prezident qarorlari va Vazirlar Mahkamasining qarorlari bilan tartibga solinadi.

Masalan: 2020-yil "Ta'lim to'g'risida" Qonunida dual ta'lim alohida shakl sifatida tan olingan.

2021-yil Vazirlar Mahkamasining qarori bilan kasb-hunar muassasalarida dual ta'limni tashkil etish tartibi belgilangan.

3.2 Amaliy misollar

Toshkent, Samarqand, Buxoro viloyatlaridagi kasb-hunar kollejlari korxonalar bilan hamkorlik qilib, haftaning bir necha kunida talabalarga amaliyot tashkil qilmoqda.

Andijon viloyatidagi Asaka Agrotechnology Technical School "UzAvto Motors" bilan hamkorlikda "Avtomobil yig'ish va sinov" bo'yicha dual ta'limni amalga oshirmoqda.

3.3 Afzalliklar va muammolar

Afzalliklari:

- ✓ talabalar ishga tayyorlanadi;
- ✓ ish beruvchilar talabiga mos ko'nikmalar rivojlanadi;
- ✓ ta'lim va ish bozorining integratsiyasi kuchayadi.

Muammolari:

- barcha korxonalar va sohalar dual tizimga tayyor emas;
- o'qituvchilar va mentorlar yetarli tayyorgarlikdan o'tmagan;
- tizimning huquqiy, moliyaviy va metodik asoslari yanada rivojlantirilishi lozim.

Natija. Nazariy va amaliy bilimlarni uyg'unlashtirish. Dual ta'lim modeli talabalarni nazariy bilim bilan amaliy tajriba o'rtasida samarali bog'laydi. Masalan, Andijon viloyatidagi avtomobil texnologiyalari sohasidagi talabalar nazariy darslarda o'rganilgan mexanika qonunlarini kompaniya ustaxonasida amaliy mashqlar orqali qo'llashadi.

Ishga tayyorlik. Germaniyada dual ta'limda o'qigan talabalar ish joyida birinchi kundan ish jarayoniga qo'shilishadi. Misol: Germaniyaning "Bosch" kompaniyasida avtomatlashtirish bo'yicha dual ta'lim olgan talaba, o'qish davomida robotlarni dasturlash va texnik xizmat ko'rsatishni o'rganadi va bitirgach to'g'ridan-to'g'ri ishga joylashadi.

O'zbekistonda Toshkent shahridagi IT yo'nalishi talabalari amaliyot davomida dasturlash loyihalarini kompaniya uchun ishlab chiqadi, bu esa ish beruvchilar talablariga mos ko'nikmalarni shakllantiradi.

Shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish. Talabalar faqat texnik bilim bilan cheklanmay, jamoadagi hamkorlik, loyiha boshqarish va muloqot ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Misol: Andijon viloyatidagi mebel ishlab chiqarish firmasi bilan hamkorlikda talabalar jamoaviy loyihalarda ishtirok etib, ish jarayonini boshqarish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini egallaydi.

Ish va ta'lim integratsiyasi. Dual ta'lim orqali talabalar ish jarayonida o'z bilimlarini darhol qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi. Masalan, avtomatlashtirish yo'nalishi talabasi nazariy darsda o'rganilgan sensorlar va dasturlash bilimlarini ustaxonada sinovdan o'tkazadi, shu bilan amaliy tajriba orttiradi. Bu esa bitirgandan so'ng ishga tez moslashish va samarali ishlash imkoniyatini beradi.

Talabalar ish beruvchilar talabiga mos ko'nikmalarni egallaydi. Misol: Toshkentdagi xizmat ko'rsatish sohasida dual ta'lim olgan talaba, mijozlarga xizmat ko'rsatish bo'yicha nazariy bilimlarni kompaniyada amaliyot davomida qo'llaydi va bitirgach ish beruvchi talablariga mos tayyor mutaxassis bo'ladi.

Muhokama. Dual ta'limning samaradorligi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, dual ta'lim modeli talabalarni ish bozoriga tayyorlashda samarali vosita hisoblanadi.

Misol: Germaniyada talabalarining 85% dan ortig'i dual ta'lim bitirgach bir yil ichida ishga joylashadi, bu esa an'anaviy ta'lim tizimiga nisbatan sezilarli darajada yuqori.

O'zbekistonda pilot loyihalar davomida Toshkent va Andijon viloyatlaridagi talabalar ish beruvchilar bilan hamkorlikda amaliy ko'nikmalarini rivojlantirmoqda, bu esa ishga tayyorlikni oshiradi.

Nazariy va amaliy bilimlarning uyg'unligi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, nazariy bilimlar amaliyot bilan bog'langanda talabalar bilimlarni **chuqurroq egallaydi** va ish jarayonida tez moslashadi.

Misol: Avtomatlashtirish yo'nalishi talabalari nazariy sensor va dasturlash bilimlarini ustaxonada sinovdan o'tkazadi, bu esa muammolarni mustaqil hal qilish va texnik ko'nikmalarni oshirish imkonini beradi.

Shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish. Dual ta'lim talabalarni faqat texnik bilim bilan cheklamay, **jamoadagi hamkorlik, loyiha boshqarish va**

muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Misol: Andijon viloyatidagi mebel ishlab chiqarish firmasi bilan hamkorlikda talabalar jamoaviy loyihalarda ishtirok etadi, bu esa ularning **yetakchilik va muammolarni hal qilish qobiliyatini** oshiradi.

Cheklovlar va muammolar. Dual ta'limning samaradorligi institutsional va moliyaviy qo'llab-quvvatlashga bog'liq.

O'zbekiston sharoitida asosiy cheklovlar: yetarli amaliyot bazalarining mavjud emasligi, malakali ustozlar va o'qituvchilar yetishmasligi, shuningdek, barcha viloyatlarga modelni kengaytirish qiyinchiliklari. Shuningdek, Germaniyadagi tajribani to'liq ko'chirish imkoniyati cheklangan, chunki mamlakatimiz sharoiti va ish bozorining talablariga moslashtirish zarur.

Kelajak istiqbollari. Muhokama shuni ko'rsatadiki, dual ta'limni muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun qonunchilik bazasi, ish beruvchilar bilan hamkorlik, o'quv dasturlari va resurslar muvofiqligi muhimdir.

Kelajakda O'zbekistonda dual ta'limni kengaytirish va sifatini oshirish, shuningdek, talabalar va ish beruvchilar ehtiyojlarini uyg'unlashtirish orqali tizim yanada samarali bo'lishi mumkin.

Muhokama jihati	Misol / Izoh
Dual ta'limning samaradorligi	Germaniyada talabalarining 85% dan ortig'i bitirgach bir yil ichida ishga joylashadi. O'zbekistonda Toshkent va Andijon viloyatlaridagi talabalar ish beruvchilar bilan hamkorlikda amaliy ko'nikmalarini rivojlantirmoqda.
Nazariy va amaliy bilimlarning uyg'unligi	Avtomatlashtirish yo'nalishi talabalari nazariy sensor va dasturlash bilimlarini ustaxonada sinovdan o'tkazadi.
Shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish	Andijon viloyatidagi mebel ishlab chiqarish firmasi bilan hamkorlikda talabalar jamoaviy loyihalarda ishtirok etadi, bu ularning yetakchilik va muammolarni hal qilish qobiliyatini oshiradi.
Cheklovlar va muammolar	Yetarli amaliyot bazalarining mavjud emasligi, malakali ustozlar yetishmasligi, barcha viloyatlarga modelni kengaytirish qiyinchiliklari. Germaniyadagi tajribani to'liq ko'chirish cheklangan.
Kelajak istiqbollari	Qonunchilik bazasi, ish beruvchilar bilan hamkorlik, o'quv dasturlari va resurslar muvofiqligi muhim. Dual ta'limni kengaytirish va sifatini oshirish orqali tizim yanada samarali bo'ladi.

1-jadval. Dual ta'limning natijalari tahlili

Ushbu jadval **dual ta'limning samaradorligi va muammolarini tizimli tarzda ko'rsatadi**. Har bir qator muhim jihatlarni yoritadi. Qisqacha qilib aytganda,

jadval dual ta'limning afzalliklari, cheklovlari va istiqbollarini bir qarashda tushunishga yordam beradi, tadqiqot natijalarini vizual tarzda yoritadi.

Xulosa. Dual ta'lim modeli talabalarni nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni uyg'unlashtirishga o'rgatadi, bu esa ularning real ish jarayonida tajriba orttirishiga imkon yaratadi. Mazkur ta'lim shakli orqali talabalar ish bozoriga tayyor bo'lib, o'z malakasini ish beruvchilar talablariga moslashtira oladi. Germaniyada bitiruvchilarning aksariyati bir yil ichida ishga joylashadi, O'zbekistonda esa Toshkent va Andijon viloyatlaridagi pilot loyihalar shunga misol bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, dual ta'lim shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarni, jumladan, jamoadagi hamkorlik, loyiha boshqarish va yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantiradi. Modelning samaradorligi institutsional va qonunchilik qo'llab-quvvatlash, ish beruvchilar bilan hamkorlik, metodik ta'minot va malakali ustozlar mavjudligiga bog'liq.

Tavsiyalar. Dual ta'limni keng joriy etish va rivojlantirish. Mamlakatimizdagi barcha kasb-hunar muassasalarida pilot loyihalarni amalga oshirish va ularni kengaytirish.

O'qituvchilar va ustozlarning kasbiy tayyorgarligini oshirish. Amaliyotga yo'naltirilgan malaka oshirish kurslarini tashkil etish, mentorlik tizimini yo'lga qo'yish.

Korxonalar bilan samarali hamkorlikni rivojlantirish. Ish beruvchilar bilan o'quv dasturlari va amaliyot rejasini uyg'unlashtirish, tajriba bazalarini kengaytirish.

Nazariya va amaliyotni uyg'unlashtiruvchi dars modellarini joriy etish. Talabalarning real ish jarayonida bilim va ko'nikmalarini mustahkamlash uchun integratsion darslarni ishlab chiqish.

Huquqiy va moliyaviy asoslarni mustahkamlash. Dual ta'limni moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini yaratish va qonunchilikni takomillashtirish.

Monitoring va baholash tizimini joriy etish. Talabalar amaliy ko'nikmalari, ishga tayyorligi va ish beruvchilar ehtiyojlariga mosligini baholash mexanizmlarini yaratish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PQ-152-sonli "Kasbiy ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" qaror. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot xizmati, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PQ-360-sonli "Ta'limda dual tizimni keng joriy etish bo'yicha chora-tadbirlar" qaror. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot xizmati, 2022.
3. Reinhard K. The German Berufsakademie Work-Integrated Learning Program. Berlin: Springer, 2015. 256 p.
4. Deissinger A. Dual Vocational Education in Germany: Theory and Practice. Heidelberg: Springer, 2017. 184 p.

5. Euler D. Work-Integrated Learning and Employability: International Perspectives. Frankfurt: Bertelsmann Stiftung, 2013. 132 p.
6. OECD. Work-Based Learning in Vocational Education and Training: Germany Case Study. Paris: OECD Publishing, 2018. 98 p.
7. Dewey J. Experience and Education. New York: Macmillan, 1938. 272 p.
8. Kolb D.A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1984. 256 p.
9. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. 159 p.
10. Hasanov R. Dual ta'lim tizimi va o'qituvchi ishlab chiqaruvchi hamkorligi: Milliy kontekst. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti, 2020. –B.125-137.
11. Karimova D. Nazariya va amaliyot integratsiyasi o'qituvchi tayyorlashda: pedagogik yondashuvlar. Samarkand: SamDU Nashriyoti, 2021. – B. 78-92.
12. Rahimov Sh. Dual ta'lim modeli va yoshlar kasbiy motivatsiyasi. Tashkent: ToshDU Nashriyoti, 2022. – B. 45-60.